

RESPECTING DIVERSITY

eudivers

Asociația Centrul European
pentru Diversitate
-Centrul EU divers-

redescopera-ti
orasul!

Tulcea

...de ieri

și

de azi...

CONTACT

- Correspondenta: OP 1 CP 91 Tulcea.
- Tel: (+407) 23.340.140 Fax: (+403) 40.810.548
- Email: redescoperatorasul@eudivers.ro
- Site: www.eudivers.ro
- Blog: <http://redescoperatorasul.blogspot.com>



Tulcea

...de ieri

și de azi...

Fotografii: Belu Mădălina, Bucur Cristian. Dinu Alina, Ichim Ioana, Mitri Daniel,
Moroianu Adrian, Neagu Cristian, Olaru Gabriela, Tănase Paul Cătălin,
Teodor Grigoraș

Grafică - paginare: Tănase Paul Cătălin

Text și tehnoredactare: Vișan Lidia

Ghidul „Tulcea de ieri și de azi” a fost realizat în cadrul proiectului „**Redescoperă-ți Orașul!**”, implementat de **Asociația Centrul European pentru Diversitate** la Tulcea în perioada noiembrie 2009 – decembrie 2010.

„**Redescoperă-ți Orașul!**” a avut drept scop încurajarea tinerilor tulcenii pentru a conștientiza valoarea și situația patrimoniului istoric și arhitectural al orașului Tulcea și a implicat 12 tineri voluntari din patru licee tulcene.

Proiectul s-a derulat cu sprijin financiar din partea Comisiei Europene în cadrul Programului Tineret în Acțiune, Subacțiunea 1.2 Inițiative ale tinerilor.

În 2009 Asociația Centrul European pentru Diversitate (Centrul EU divers) devine primul ONG tulcean care accesează și implementează un proiect finanțat de către Comisia Europeană prin programul Tineret în Acțiune. Urmînd o serie de obiective bine definite am reușit să transformăm „**Redescoperă-ți Orașul!**” într-un model de bună practică.

Mobilizarea tinerilor este elementul cheie prin care am sensibilizat comunitatea în a-și consolida cunoștințele referitoare la istoricul clădirilor, cartierelor, oamenilor din orașul de la porțile Deltei. Voluntari, autorități locale, specialiști în diverse domenii au fost permanent implicați într-un schimb de informații pentru a creiona Tulcea, așa cum a fost ea altădată.

Mulțumesc deschis echipei care se ocupă de implementarea acestei inițiative pentru seriozitatea și dedicarea de care dă dovadă și am încredere că vom reuși să promovăm și prin intermediul altor proiecte dorința de implicare activă a comunității locale din care facem parte.

Din respect pentru diversitate!
Andrei Luchici
Președinte Centrul EU divers

Mai multe detalii despre „**Redescoperă-ți Orașul!**” pe www.redescoperatiorasul.eudivers.ro

Cuvânt înainte

Ghidul « Tulcea de ieri și de azi » se adresează în primul rând tulcenilor care vor să afle istoria și poveștile de altădată ale Tulcei, ale caselor și clădirilor vechi, pe lângă care poate trec zilnic, dar pe a căror importanță de odinioară nu o intuiesc.

Se adresează totodată și potențialilor turiști care bat la porțile deltei și care își doresc să regăsească în plimbările lor prin Tulcea ceva din farmecul și pitorescul ce a caracterizat cândva urbea noastră cea cosmopolită.

Am încercat să surprindem orașul în principalele momente ale istoriei sale și să le prezentăm sugestiv, într-un mod accesibil, prin intermediul a ceea ce a existat sau mai există încă în cadrul orașului : case, clădiri, parcuri, monumente, etc. Am bifat fiecare obiectiv prezentat pe harta orașului, în speranța că va fi realmente util pentru toți cei care vor vrea să ne redescopere orașul, pornind de la prezentul ghid.

Ne dorim ca « Tulcea de ieri și de azi » să ajute la promovarea și valorificarea, inclusiv turistică, a părții vechi a orașului - atât cât mai există din ea, întrucât credem că n-ar trebui să lăsăm uitării și degradării această parte care amintește de orașul de altădată. Dimpotrivă, credem că în promovarea orașului ar trebui să se pună accentul pe ce a avut/ are Tulcea mai deosebit și mai original : case și clădiri ce amintesc de istoria tumultoasă, stăpânirea îndelungată a turcilor și prezența aici a atâtor nații.

Mulțumim tuturor celor care au făcut posibilă apariția acestui ghid, în primul rând finanțatorului, partenerilor și voluntarilor din cadrul proiectului « Redescoperă-ți orașul ! », reprezentanților etniilor din Tulcea și tuturor celor care ne-au ajutat cu sugestii și informații în elaborarea ghidului.

Mulumim d-lui Dan Arhire și d-nei Valentina Postelnicu, prin bunăvoința cărora am putut utiliza în cadrul ghidului fotografii vechi cu Tulcea din colecția personală, respectiv a arhivei DJTAN.

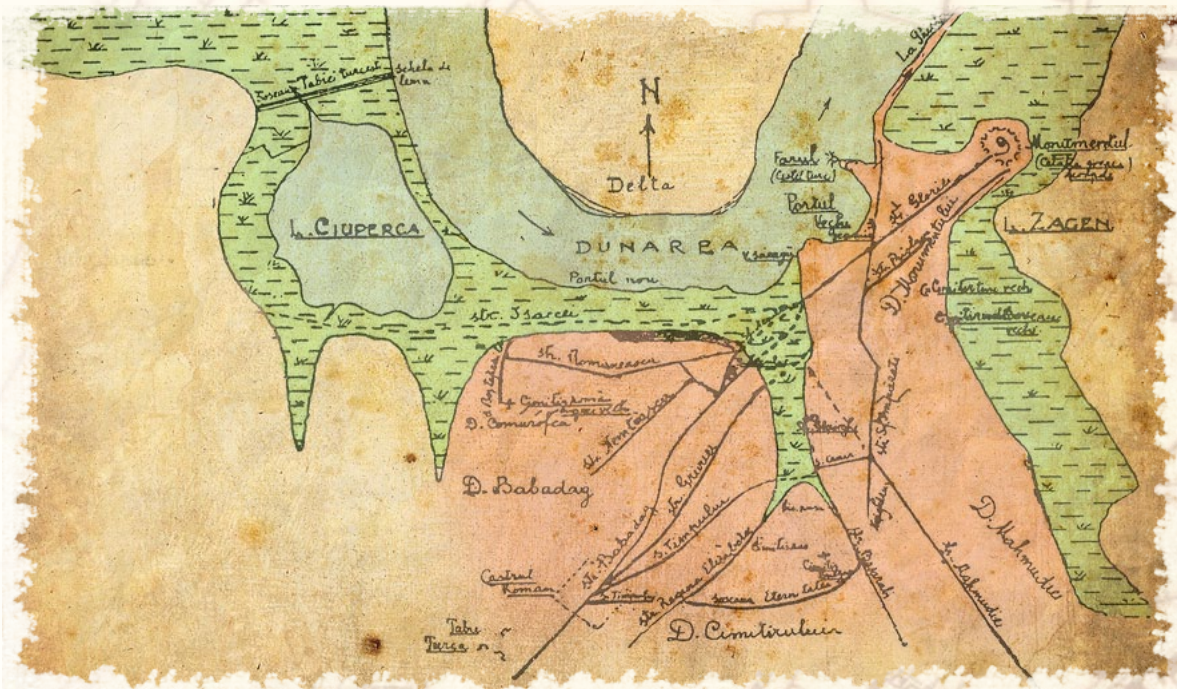
Lidia Vișan,
Coordonator proiect „**Redescoperă-ți Orașul!**”

Întinderea Tulcei de ieri și de azi

Orașul Tulcea de astăzi se întinde de pe malul drept al Dunării până pe culmile celor șapte coline ce formează un amfiteatru natural cu deschidere spre nord, spre Dunăre.

Altădată însă, Tulcea avea cu totul altă extindere și aceasta în primul rând datorită Dunării care, nefiind îndiguită, își răsfira apele prin zonele joase ale orașului prin două prelungiri (golfuri) până la poalele dealurilor.

Primul golf înainta din zona Hotelului Delta spre sud până la Biserica Rusească din Piața Nouă, între Dealul Mahmudiei la est și Dealul Babadagului la vest. Astfel, Centrul Civic de azi, parte din str. Babadag și str. Păcii erau total acoperite de ape, pe care circulau în voie bărcile pescarilor, iar pe timp de iarnă se pare că aici se adăposteau corăbiile surprinse de îngheț.



Harta veche a orașului în care se observă golfurile Dunării prelungite pe actuala întindere a orașului (zona inundabilă - verde), și zona ce era locuită în trecut (roșu)

Al doilea golf îl forma Dunărea după Dealul Comorovca, în zona Pelican de astăzi, incluzând și Lacul Ciuperca. Această zonă, pentru multă vreme a fost o adevărată împărăție a apelor, broaștelor și țânțarilor, de la care și-a primit numele și dealul din apropiere, dealul Comorovca (cuvântul rusesc “komari” = țânțar).

Vadul Sacagiilor, situat în colul larg al Dunării, cel folosit și în prezent pentru traversarea fluviului. A fost folosit din cele mai vechi timpuri pentru a face legătura cu delta și poate lui i se datorează și întemeierea orașului Tulcea pe locul acesta.



Orașul Tulcea a trebuit să se adapteze la această împărăție a apelor și drept urmare s-a dezvoltat la începuturile lui numai pe înălțimile ferite de ape și mai ales pe Dealul Monumentului, în zona peninsulară formată de primul golf, Dunăre și Lacul Zaghen. Mărturie stau descoperirile arheologice, ruinele cetății Aegyssus, ale necropolei romane aflate în această zonă, preferată și pentru că promontoriul stâncos de la capătul nordic – Colnicul Hora - oferea o poziție strategică.



Orașul Tulcea de azi văzut de sus, cu cotul Dunării în partea stângă și Lacul Ciuperca - un lac natural modificat antropic, în partea dreaptă. (foto: Petre Șolcă)

Zonele joase ale orașului rămân inundabile și deci nelocuite până la înființarea Comisiei Europene a Dunării în 1856, care având interese în zonă, purcede la amenajarea malului Dunării prin îndiguire și consolidare. Ca fapt divers, cheiul care a rezultat a fost numit mult timp digul olandez, după numele societății care s-a ocupat de îndiguire.

Noul pământ smuls apelor a căpătat numele de Cear (cuvânt turcesc însemnând loc întins, pământ nou, provenit în urma desecării) și pentru că era apropiat de port, pe el au început să se ridice magazine, prăvălii, să se contureze primele străzi, devenind în scurt timp centrul comercial al orașului.



Orașul Tulcea văzut de pe dealul Bididia, cu Balta Zaghen în partea de est, care până după al doilea război mondial forma un lac întins de la poalele Dealului Monumentului până aproape de satul Prislav – azi Nufăru. Era alimentat de Dunăre și de izvoarele din apropiere, bogat în pește și stufăriș, dar odată cu îndiguirea Dunării, lacul n-a mai fost alimentat și și-a redus oglinda la balta pe care o vedem în prezent.



Tulcea de azi, privity spre Dunăre de pe Dealul Monumentului, cu principalele instituții publice, Piața Civică, Piața Nouă și principalele zone comerciale dezvoltate pe fostul Ceair. Dacă vrem să descoperim însă ce s-a păstrat din Tulcea veche, atunci trebuie să o luăm la pas pe dealuri, căci acolo la adăpostul apelor a apărut și s-a dezvoltat la începuturile ei Tulcea noastră.

Tulcea sub stăpânire turcească

Așezare veche getică, apoi oraș roman înfloritor, Tulcea (cunoscută sub acest nume de pe la 1506) este distrusă succesiv în Evul Mediu de popoarele care trec pe aici, de la pecenegi, la uzi și la tătari.

Atrași de importanța strategică a gurilor Dunării, turcii cucuresc Tulcea, ca și întreaga Dobroge, prin 1412 – 1418. Până pe la 1830, Tulcea nu o duce prea bine sub turci, pentru că prin zonă aceștia duc războaie ba cu polonezii, ba cu austriecii sau rușii.

Așa că orașul este sistematic distrus, de multe ori până la temelie, în ciuda fortificației construite de turci pe malul Dunării, pe promontoriul stâncos de la nord de Vadul Sacagiilor (o citadelă de formă poligonală cu turnuri la fiecare colț, cu artilerie proprie și garnizoană permanentă).

Tot pentru că are o poziție strategică, aproape de teatrele lor de operații, turcii construiesc la Tulcea magazine subterane, boltite cu cărămizi și zidite din piatră, în care se depozitează cereale, pesmeți, carne sărată pentru aprovizionarea armatei.

Astfel de magazine au fost identificate în Parcul Monumentului, în dreptul bisericii "Sf. Paraschiva" de pe strada Gloriei, la poalele Dealului Babadag, la intersecția str. Nicopol cu Mircea Vodă, la poalele Dealului Comorovca, în dreptul bisericii lipovenesti.

„Miracolul” economic de la Tulcea

Deși la 1829 Tulcea zace complet distrusă de ultima lovitură a războaielor ruso-turce, încet – încet Tulcea se repopulează și se reface, ajungând pe la 1860 să fie cel mai mare și mai important oraș din Dobrogea (Constanța era pe atunci doar un simplu sat de pescari).



Orașul Tulcea în partea sa de răsărit, cu mori de vânt pe dealuri, care au dat farmec orașului până în pragul primului război mondial. În 1853, Boucher de Perthes nota: *„La stânga, pe țărmul turcesc, pe coline, apare o altă priveliște, și anume una din cele mai plăcute din câte se poate întâlni. E vorba de o armată de mori de vânt, zorind care de care mai repede, parcă grăbite să termine mai curând măcinatul. Număr vreo patruzeci, afară de cele pe care nu le văd.”*

Tulcea se repopulează în primul rând cu populația evacuată din deltă și de pe dreapta brațului Sf. Gheorghe, așa cum prevedea Tratatul de la Adrianopol, prin care delta era cedată Rusiei. Apoi vin succesiv valuri de alte neamuri mâinate de situațiile politice, de prigoane religioase sau în căutarea unui trai mai bun. Astfel orașul se suprapopulează și se extinde, se îmbogățește cu lăcașuri de cult și edificii frumoase.

La „miracolul economic” pe care îl trăiește acum Tulcea contribuie din plin și Comisia Europeană a Dunării, înființată în 1856, și care a investit financiar enorm pentru ameliorarea navigației pe Dunăre, aflată într-o stare jalnică până la acea vreme.

La Tulcea C.E.D. își stabilește sediul pentru Serviciul pregătirii, al depozitului de materiale și al materialului, cu un stabiliment compus din ateliere și șantiere de construcții și reparații nave.

Comisia este „responsabilă” pentru amenajarea modernă prin îndiguire și consolidare a malurilor Dunării, care până atunci înainta nestingherită în zonele joase ale orașului. Astfel zonele altădată inundabile au fost scoase de sub apă, iar noul teren, smuls apelor a primit numele de Ceair („loc întins sau pământ nou”). Este vorba de locul pe care se întinde astăzi mai tot centrul orașului, de la Hotelul Delta, Piața Civică și până la Piața Nouă.

Pentru că noul teren era mai apropiat de activitatea trepidantă din port, aici încep să se construiască magazine pentru depozitarea cerealelor, cafenele, agenții de navigație și în curând se mută chiar centrul comercial al orașului.



Între 1861 – 1866, este construit pe Ceair, după modelul bazarurilor orientale, acest ansamblu arhitectonic cu destinație comercială, cunoscut sub denumirea de Bazar sau Coloane.

Ansamblul, devenit monument de arhitectură, era construit din cărămidă și cuprindea două rânduri de coloane, de o parte și alta a străzii Ștefan cel Mare, cam pe locul de azi al Poștei Centrale.

Nu numai în magazinele lipite unele de altele, dar și printre coloane, ba chiar și pe stradă era o activitate intensă: piața agroalimentară a orașului, tarabe cu mărunțișuri, sobari, bragagii, oameni care căutau de lucru. Bazarul, de un pitoresc deosebit, a fost inima comercială a orașului - o adevărată emblema a Tulcei, dispărută însă din peisajul tulcean în 1963.



Vechiul port al orașului

...se afla inițial în cotul pe care îl face Dunărea, între far și geamie. Tratatul de la Adrianopol care dă liber la circulația vaselor comerciale pe Dunăre va impulsiona navigația și activitatea portuară tulceană. Vechiul port devine prea mic și necorespunzător și se va muta pe locul unde se află și în prezent, care fusese între timp îndiguit și consolidat.

Cel vechi de la Vadul Sacagiilor, pentru că era mai apărât de loviturile sloiurilor, va rămâne să adăpostească doar bărcile pescarilor.

Portul Tulcea înregistrează o activitate foarte intensă, așa că în scurt timp orașul se populează cu piloți, patroni de bărci, dulgheri și se înființează agenții și consulate străine.





Tulcea – reședință de sangeac

Pentru că avea o populație numeroasă, consulat și agenții străine, o navigație activă pe Dunăre datorată și Comisiei Europene a Dunării, orașului Tulcea i se face marea onoare de a fi ales drept reședință de sangeac (= provincie militară/ departament în cadrul Imperiului Otoman).

Sangeac-ul administrat de la Tulcea cuprindea districtele Kilia, Mahmudia, Isaccea, Tulcea, Măcin, Sulina, Hîrșova, Babadag, Kustendje – actuala Constanța, Medgidia, Mangalia, Cernavodă și Silistra.

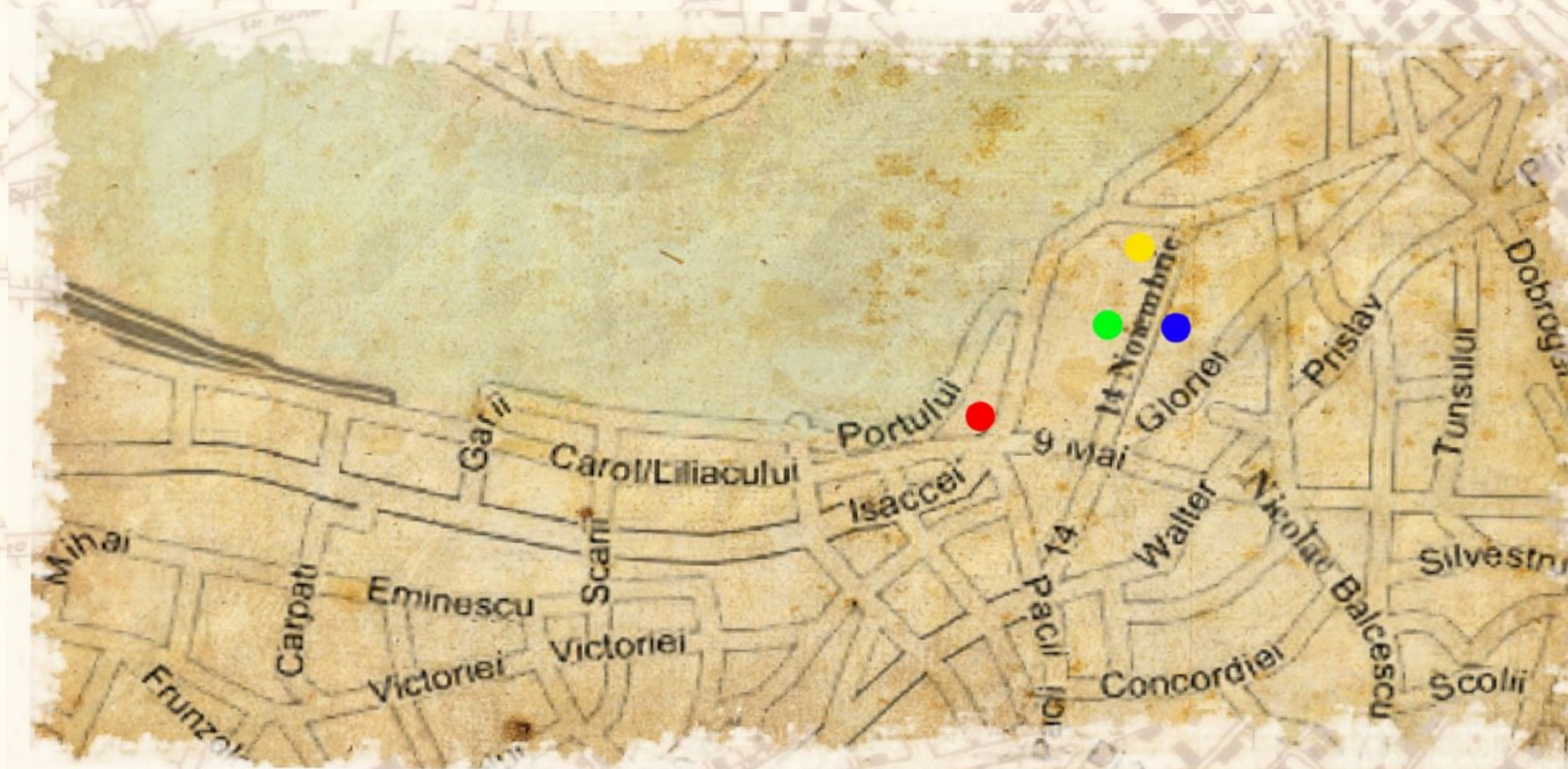
Acum, la așa funcție importantă trebuia și un sediu administrativ pe măsură, așa că între anii 1863 – 1865 este construit Palatul sau Konak-ul Pașei, o clădire impunătoare pentru acea vreme. N-a fost construită la întâmplare, ci în zona centrală a orașului de atunci și aproape de chei pentru a fi vizibilă de pe corăbiile ce străbăteau Dunărea. Centrul vechi turcesc a fost completat ulterior cu construirea în apropierea Konak-ului a geamiei și liceului turcesc.



Mutesarif-ii de Tulcea

Guvernatorii sangeacului Dobrogea, cei care își desfășurau activitatea în Palatul Pașei, erau numiți “mutesarif” sau “mutesellimi”. Tulcea a cunoscut șapte astfel de mutesarif, în ordine cronologică: Suleiman Bei, Resid Pașa, Rezim Pașa, Suleiman Bei a doua oară, Ismail Pașa, Fahri Bei, Ali Bei, Said Bei și Fahri Bei a doua oară.

Casele Pașei Ahmed Rezim, aflate pe locul actualului Colegiu Dobrogean “Spiru Haret”, în plin centru turcesc al orașului. Despre proprietarul lor, un observator francez nota că “a administrat cel mai bine Dobrogea”.



Centrul vechi administrativ turcesc, privit din turnul geamiei. Pe dreapta, în prim plan, se poate vedea clădirea construită de turci pentru a deveni liceu turcesc, în planul secund Palatul Pașei, iar pe stânga casele lui Ahmed Rezim Pașa.

Dintre toți, doi s-au făcut remarcăți: Ahmed Rezim Pasa (1864 – 1867) și Ismail Bey (1868 – 1871). Primul, cu rădăcini grecești, a sprijinit populația creștină a orașului, iar Ismail Pașa, român macedonean din Albania a ajutat școlile românești. Se pare că lui Ahmed Rezim Pașa îi revine și meritul de a fi adus meșteri din Occident pentru a construi Palatul Pașei, prima clădire în stil neo-clasic din toată Dobrogea.



Clădirea de pe strada 14 Noiembrie, nr. 3

...construită la inițiativa pașei Ismail Bey, ca viitor sediu al liceului turcesc.

Clădirea s-a ridicat pe la 1868 prin prestațiile locuitorilor și cu fonduri bănești de la cerchezii din oraș, care erau scutiți la vremea aceea de dări. Intenția bunului pașă nu s-a concretizat însă, pentru că succesorul său, Fahri Bey, care era mai degrabă un om al armelor, a dat altă destinație acestei clădiri și anume Jandarmeria turcească. S-a ales această destinație cu atât mai mult cu cât în apropiere se găsea închisoarea orașului, iar pe malul Dunării, în actuala zonă industrială, era locul de execuție al prizonierilor.

După plecarea turcilor, clădirea a servit pentru multă vreme drept sediu al Primăriei orașului.

Geamia Azizzie, numită astfel de la sultanul Abdul Aziz, în timpul căruia a fost construită (1863). În clădirea de mai jos de geamie a funcționat școala turcească, iar în clădirea din curte Cadiatul (judecătoria religioasă) și Muftiatul (un fel de Episcopie).





Centrul administrativ turcesc privit dinspre faleza orașului. De la stanga la dreapta geamia, Jandarmeria turcească și Palatul Pașei; în extremitatea stângă se poate vedea Colnicul Hora fără Monumentul Independenței.

Cine au fost cerchezii?

Cerchezii, originari din Caucaz, s-au stabilit în Dobrogea prin anii 1862 - 1863. După prăbușirea statului lor în 1859, în număr destul de mare (400 000 după unele izvoare), cerchezii au căutat adăpost în Imperiul otoman.

Statul turc le-a dat pământuri bune și a înzestrat fiecare familie cu câte o pereche de boi, un cal și un plug; totodată erau scutiți de obligații fiscale pe timp de șapte ani.

După ce au ajuns la o anumită bunăstare, o delegație de 12 bei s-a prezentat la Constantinopol pentru a dona statului, căruia îi erau recunoscători, o mare sumă de bani – impozitul pe câțiva ani, neconcepând ca locuitorii unei țări să nu-și facă datoria de contribuabili.

Din banii strânși au fost construite edificii importante cum ar fi: Palatul Pașei, localul de liceu și geamia cea mare la Tulcea, un local de școală și un “Konak” la Măcin și impozantul “palat” al liceului turcesc din Rusciuc.

Oameni harnici și corecți în afaceri pe timp de pace, cerchezii s-au dovedit a fi cruzi și prădalnici din cale afară în timpul războiului din 1877 – 1878, astfel încât Congresul de la Berlin din 1878 le interzice să mai revină în părțile europene ale Imperiului Otoman de unde se retrăseseră.

Ultimele zile ale stăpânirii turcești la Tulcea

Prin martie 1877 tulcenii sunt surprinși de sosirea unei escadre de război care ancorează chiar în fața orașului. Guvernatorul de atunci, Said Pașa, care considera orașul drept un „cuib de răzvrățiți”, convoacă de urgență la „Konak”, cum mai era numit atunci Palatul Pașei, pe toți capii comunităților locale și pe notabilii orașului. În sala de festivități, plină ochi de lume impacientată, guvernatorul dă citire unui decret imperial prin care se ordona distrugerea prin bombardament a orașului. Se dădea populației un ragaz de 48 de ore ca să se poată

retrage din oraș.

Binențeles, știrea se răspândește fulgerător, iar panica pune stăpânire pe tot orașul. Salvarea vine din partea consulilor străini din Tulcea (consulul francez Emile Langle, consulii Pertazzi al Austriei, Pirgos al Greciei) și a patriarhului din Constantinopol, care intervin pe lângă sultan.

Pe motiv că furnizase știri inexacte despre stările de lucruri din Dobrogea, Said Pașa e înlocuit printr-un ordin telegrafic cu Fahri Bei, care sosește în oraș în ziua de 7 aprilie 1877. N-apucă să stea prea mult la serviciu, în Palatul

Pașei, pentru că a doua zi e silit să plece. Se declarase război, iar armatele rusești intrau în România.

Cu plecarea acestui ultim guvernator turc, se încheie cei 460 de ani de dominație otomană la Tulcea.



Intrarea Armatei Române în Dobrogea

Tulcea cosmopolită

Tulcea a fost și este binecunoscută pentru diversitatea etnică și culturală dată de prezența atâtor nații ale pământului, stabilite din diferite motive în acest oraș de pe malurile Dunării. Grecii, armenii și evreii sunt atrași de dezvoltarea economică pe care a cunoscut-o cândva orașul și mai ales pentru posibilitățile de practicare a comerțului și navigației. Germanii vin în căutare de pământuri mai bune, lipovenii fug de prigoană și caută loc de rugăciune pe pământ otoman, cazacii, bulgarii și tătarii în pribegie, în căutare de o nouă țară.

Una peste alta, toate neamurile sunt în căutare de mai bine, de un trai mai bun pe care iată, se pare că îl găsesc în această Dobrogea turcească (cu toate neajunsurile pe care le avea și acest pământ, pustiit de războaie și de bandele de jefuitori). Chiar și românii, partea cea mai veche și mai stabilă a populației de aici, au venit fie pentru pământurile mai bune de pășunat, fie în căutare de refugiu pe pământ turcesc.



Tulcea, primitoare a atât de multe nații, cu specific și obiceiuri atât de variate, n-avea cum să fie altfel decât foarte pitorească și originală. Nicolae Iorga surprinde foarte sugestiv amestecul națiilor de la Tulcea... în cafenele:

“se înșirau pe scaune, unele lângă altele, căciuli bulgărești, căciuli mocănești, pălării țărănești, pălării orășenești, fesuri turcești, turbane tătarești și hainele corespunzătoare într-o târcată expoziție etnografică”.

Harta populărilor din Tulcea de la 1830 surprinde mahalalele diferitelor etnii, întemeiate în jurul lui de cult al fiecăreia și păstrate în înfățișarea orașului până pe la 1880, când din ele au rezultat străzile de astăzi ale orașului.

Mahalaua Grecească
străzile Belvedere (azi M. Eminescu), Buna Vestire (azi Trandafirilor) și Gheorghe Doja

Mahalaua Ceamurlia
străzile Isaccea și Carol (azi Gării)

Mahalaua Beștepenilor
străzile Beștepe (azi Eroilor), Mănești (azi capătul străzii) și Nicopol-parte de sus

Mahalaua Nemțescă
străzile Mircea Vodă și Traian

Mahalaua Molocanilor
străzile moloco = lapte, pe care se consumau în post: strada Mircea Vodă colț cu Gen. Anghelescu

Mahalaua Israelită
străzile Babadag, Cuza Vodă, Orientului, General Anghelescu (azi Toamnei)

Mahalaua Română
străzile Sf. Nicolae, Principele Ferdinand (azi Victoriei), Smârdan, Cimitirului

Mahalaua Turcească
străzile 14 Noiembrie, Independenței, Suvenir

Mahalaua Rusească
străzile Plugarilor, partea dreaptă și Regina Elisabeta, partea stângă, dincolo de biserică rusească

Mahalaua Armenilor
străzile Fabricii (azi Banatului), Gura Pieței (azi Concordiei), Armenească (azi Al. Ciucurencu)

Mahalaua Tătărească
străzile Mahmudiei, Rahovei, Malcoci

Mahalaua Lipovenească
străzile Buciumului, Umbrei, Soarelui

Mahalaua Prislăvenilor
străzile Prislav, Ciurarilor (azi Ciurel), Pescarilor, Armoniei, Monumentului (partea dreaptă)

Mahalaua Căair
(de la cuvântul turcesc cayer = vale) străzile Graur (fosta stradă din spatele hotelului Egreta), Ștefan cel Mare (strada din spatele de la Coloane, redenumită 7 Noiembrie), Regina Elisabeta (azi Corneliu Gavrilov)

Mahalaua Mocanilor
străzile Sfinții Împărați, Renașterii (azi formează împreună strada Nicolae Bălcescu), Prudenței, Horei

Mahalaua Bulgărească
străzile Basarabilor (azi Păcii), Mahmudiei (partea de jos), Potcovarilor, Dragoș-Vodă



Casa industriaşului grec Alexe Avramide ...una dintre cele mai frumoase case din oraş. A fost construită la sfârşitul secolului al XIX-lea pe str. Progresului (fostă Sf. Nicolae), în apropierea Bisericii Greceşti şi a Mahalalei

Greceşti. Imobilul a fost naţionalizat în 1950, devenine sediu pentru Inspectoratul Şcolar Judeţean, iar ulterior pentru Muzeul „Delta Dunării”.

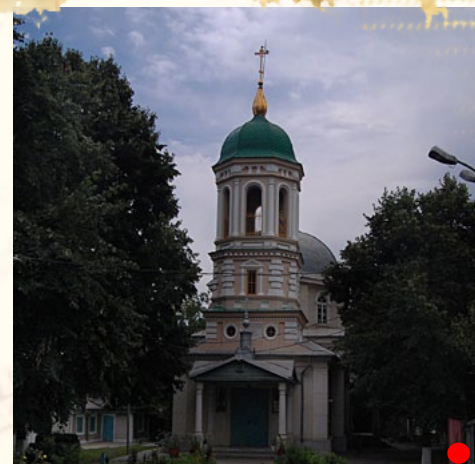
Biserica „Buna Vestire” sau Biserica Grecească

...construită între 1848 - 1854 de comunitatea elenă a fost reşedinţă episcopală cu rang de mitropolie greacă. Turnul – clopotniţă e adăugat mai târziu, după 1900.

În clădirea din spatele bisericii a funcţionat Gimnaziul grec din Tulcea până în 1931, când clădirii i se schimbă destinaţia în cinematograful cu grădină de vară, ansamblu cunoscut de tulcenii sub numele de „Cinematograful Elen”. La anumite ocazii comunitatea organiza aici spectacole, baluri, ceaiuri dansante, cu scopuri de binefacere, la care participa întreaga elită a oraşului.



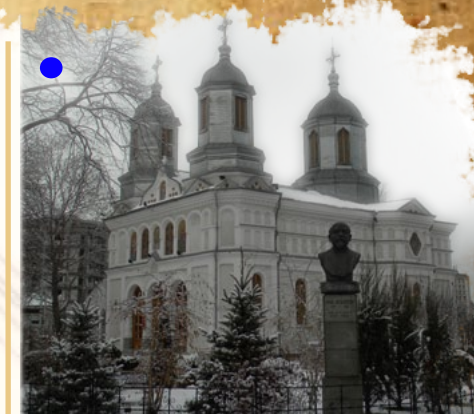
Tulcea privită de pe Dealul Monumentului cu cele două biserici lipoveneşti în prim plan: „Sf. Paraschiva”, datând din 1856 şi „Înălţarea Domnului”, construită mai târziu în 1921. Ruşii-lipoveni - credincioşi ortodocşi de rit vechi, cunoscuţi şi sub denumirea de „staroveri” (de credinţă veche) - au emigrat din Rusia datorită prigoanei la care erau supuşi. În Tulcea întemeiază două mahalale lipoveneşti: pe dealul Comorovca şi pe dealul Monumentului.



Biserica Ortodoxă de Rit Vechi Sf. Ioan Teologul întemeiată în 1868 de lipovenii stabiliţi pe Dealul Comorovca.



Monumentul din curtea Catedralei Sf. Nicolae marchează locul bisericii de lemn construite la nord de actuala biserică în 1846 – 1847 de românii evacuaţi din deltă prin Tratatul de la Adrianopol, îndeosebi de cei din satul Beştepe. În curtea acestei vechi biserici va funcţiona prin anul 1860 prima şcoală de buche românească, cu primul ei dascăl, preotul Alexandru Negru.

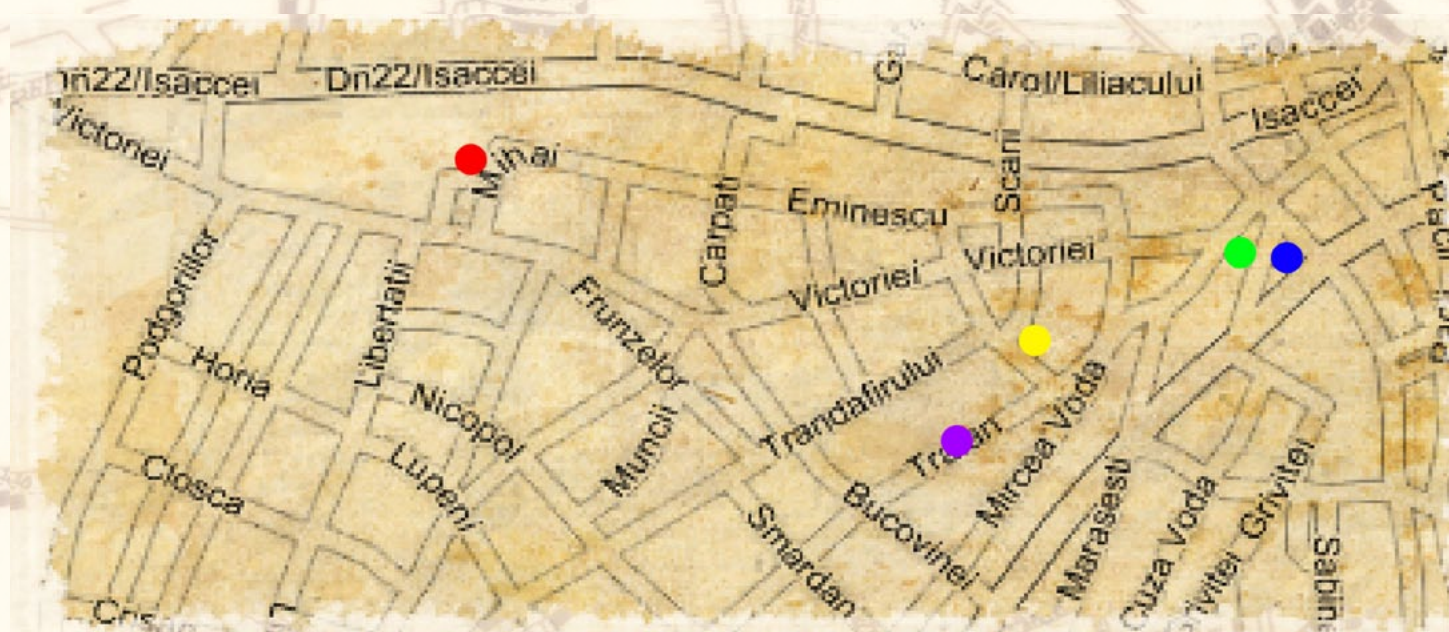


Catedrala Sf. Nicolae

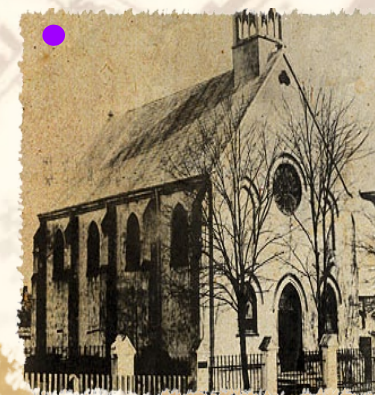
...construită de românii din Tulcea în anii 1862 – 1865 (după alte surse 1865 – 1868) - primul edificiu creştin din întreg Imperiul Otoman căruia i s-a permis printr-o autorizaţie specială – „irade” - să îşi înalţe turle pe corpul bisericii.

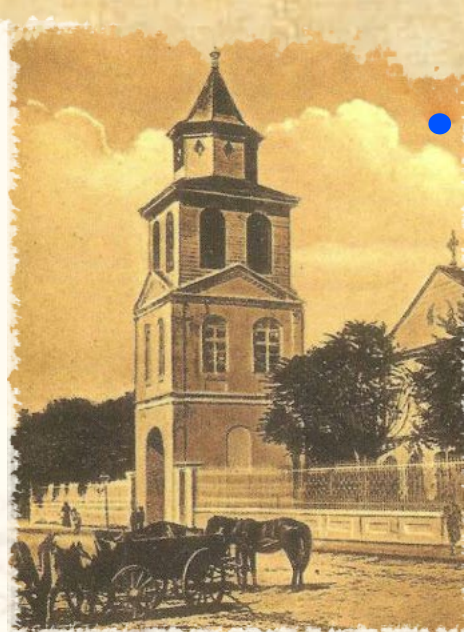
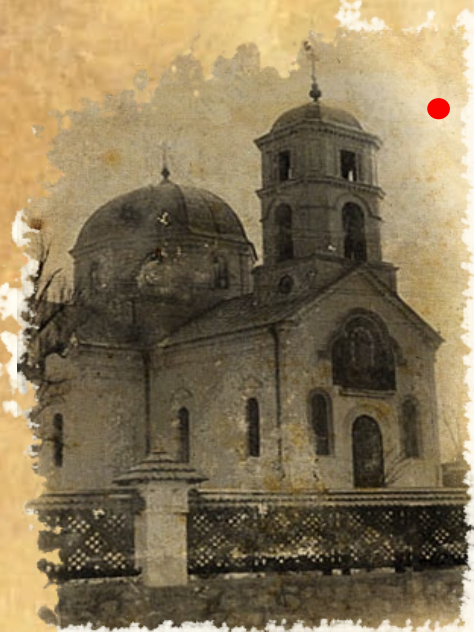
Statul turc interzicea la vremea aceea ridicarea de biserici cu turle care să fie mai înalte decât minaretele geamiilor şi moscheelor; de aceea, celelalte biserici din Tulcea înălţate în aceeaşi perioadă au în general turnuri – clopotniţă adăugate mai târziu. (ex. Biserica Grecească, Biserica cu Ceas).

Înalta favoare făcută catedralei românilor din Tulcea a fost posibilă în urma intervenţiei Guvernatorului Dobrogei, Rezim Paşa şi a sprijinului consulului francez Emil Langle şi a episcopului Dionisie. Printre fruntaşii români care au stăruit pentru ridicarea bisericii se numără Costache Boambă, Petru Hagi Ion, Mihalache Petrescu, Vasile Nedelcu Gâscă, fraţii Sotireşti, Gheorghe Uzum Toma, etc.



Biserica catolică veche din Cartierul Nemţesc, întemeiat de coloniştii germani veniţi din Basarabia în primul val de emigrare (1840 – 1856), în căutare de pământuri mai bune. Comunitatea catolică a oraşului avea şi o şcoală înfiinţată din 1850 din grija preotului Gibner, şcoală la care a predat şi profesorul român Gheorghe Caragea. În 1856, francezul C. Allard, aflat în vizită la Tulcea, găseşte cam 100 de familii germane stabilite în oraş şi împrejurimi



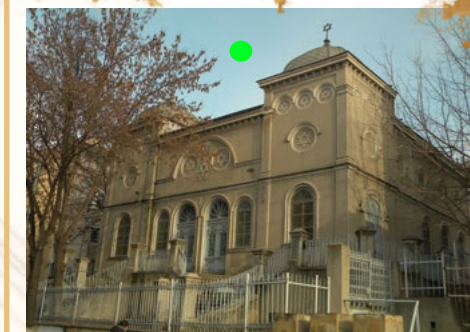


Biserica "cu Ceas" din Piața Nouă, cu hramul Sf Gheorghe este construită de bulgarii veniți în timpul războaielor ruso-turce din anii 1806 – 1812 și 1828 – 1829 și stabiliți în orașul Tulcea la poalele Dealului Mahmudiei, pe malul estic al golfului format de apele Dunării ce înaintau până în actuala zonă a Pieței Noi.

Aici își construiesc prin 1830 mai întâi o bisericuță de lemn și apoi în 1857 biserica actuală, în jurul căreia întemeiază Mahalaua Bulgărească.



În dreapta bisericii se afla clădirea Școlii Primare bulgare și a Gimnaziului bulgăresc, înființată în 1858 din inițiativa filantropului bulgar Hagi Veliu și a profesorului Isvolsky, în prezent demolată.



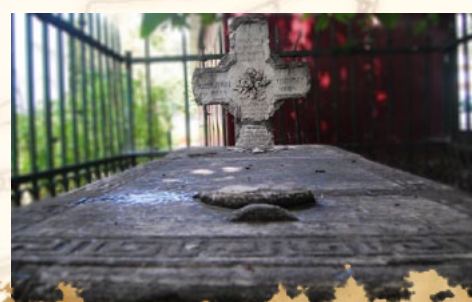
Templul Coral

...singura sinagogă rămasă dintre cele trei ridicate în Tulcea de comunitatea evreiască în mahalaua Israelită din partea sudică a Dealului Babadagului. Comunitatea, cândva numeroasă, mai deținea o școală pentru studiul Torei (Talmud Tora), Mikve Teara (casa unde se spală cei decedați înainte de înhumare), o casă de bătrâni, o baie rituală și organizații culturale-sioniste: cluburile Macabi și Lumina.

Ultima căsătorie evreiască s-a ținut în Templul Coral în 1977, prima ce se ținea după 1958, așa că tulcenii (evrei, dar în special ne-evrei) au participat în număr impresionant, templul devenind neîncăpător. A fost poate ultima dată când sinagoga a cunoscut atâta lume, pentru că în prezent comunitatea evreiască mai numără doar 28 de persoane.



Monumentele din spatele Bisericii Bulgărești aparțin ctitorilor bulgari ai bisericii, precum Dumitrache Todorof cu soția sa Sultana sau Hagi Veliu. În pisania de deasupra ușii bisericii era scris: "S-a zidit biserica cu hramul Marele Mucenic Gheorghe de obștea comunității bulgare."



Clădirea rămasă stingheră în stânga Bisericii cu Ceas a fost la 1882 Școala Națională Bulgară de Fete, așa cum ne arată inscripția în limba bulgară aflată pe frontispiciul clădirii





Biserica cu hramul Sfinții Împărați Constantin și Elena, numită pe vremuri Biserica mocănească a fost ridicată în 1876 de mocanii prislăveni, în timpul cât a fost închisă Catedrala Sf. Nicolae. Închiderea acesteia s-a datorat unor conflicte generate de mitropolitul bulgar de Rusciuc, Grigorie, care vroia să-și întindă supremația asupra bisericilor române din Dobrogea. Acestea așteptau în primul rând o hotărâre din partea catedralei din Tulcea. Faptul că, în ciuda amenințărilor ctitorii catedralei nu s-au supus, a fost de foarte mare importanță, căci celelalte biserici din Dobrogea au rămas astfel sub autoritatea mitropolitului grec Dionisie.



Biserica „Acoperământul Maicii Domnului” din dealul Comorovca (cea de lângă Cimitirul Eroilor), sfințită în 1898, a fost înălțată de către rușii și românii stabiliți în zonă.



Strada Victoriei, (fosta str. Românească) de pe dealul Comorovca, acolo unde se aflau vechile mahalale românești Comorovca și Românească, populate de românii vechi, numiți dicieni, împreună cu refugiații din țările românești. Cele două cartiere românești – cel de pe dealul Monumentului și acesta de pe dealul Comorovca – erau despărțite la vremea aceea de golul format de apele Dunării.



Biserica Armenească cu hramul „Sf. Grigorie Luminătorul” (cel care a creștinat pe la anul 294 pe regele armenilor, Tiridates, făcând astfel din Armenia primul stat creștin). Biserica e întemeiată în 1882, pe locul unui vechi paraclis existent încă din 1830, prin grija armenilor proveniți din provincia Anatolia și stabiliți în Tulcea în mahalaua lor, alăturată celei bulgărești. Armenii erau cunoscuți în Tulcea ca buni ceasornicari și bijutieri.



Casă tradițională cu prispă din mahalaua Tătarilor de pe Dealul Mahmudiei, întemeiată de tătarii veniți din Rusia în diferite valuri de emigrare și mai cu seamă din 1783, odată cu anexarea Crimeii la Rusia.

Tătarii de astăzi continuă să locuiască în această zonă a orașului, aleasă inițial deoarece era apropiată de locurile de pășunat și de apele Lacului Zaghen, tătarii ocupându-se cu creșterea vitelor și a cailor și cu agricultura.



Administrația românească

14 noiembrie 1878

O zi de neuitat pentru Dobrogea care se integra în hotarele României după 460 de ani de dominație otomană, și pentru Tulcea care, fiind capitala de atunci a Dobrogei, a avut marea onoare de a primi armata și oficialitățile române.

În această zi, prințul Carol lansează din Brăila „Proclamația către dobrogeni” și „Înaltul ordin de zi” către armată, două documente cu un mesaj bine cântărit și foarte european.

„Ostași!

Astăzi voi puneți piciorul pe acest pământ, care devine țară română. Voi nu intrați în Dobrogea ca cuceritori, ci intrați ca amici, ca frați ai unor locuitori, cari de acum sunt cetățenii noștri...

Ostași, în noua Românie voi veți găsi o populațiune în cea mai mare parte română, dar veți găsi și locuitori de alt neam, de altă religie. Toți aceștia, devenind membri ai Statului român, au drept deopotrivă la protecțiunea, la iubirea voastră. Între aceștia veți afla și populațiuni musulmane, a căror religie, familie, moravuri se deosebesc de ale noastre. Eu cu dinadins vă recomand de a le respecta....”

Din „Înaltul ordin de zi” către armată

Cum a întâmpinat Tulcea armata și oficialitățile române

Tulcea s-a pregătit în mod special pentru acest moment coordonat cu grijă de un comitet format din fruntașii orașului: Constantin Andreian, Costache Boambă, Mihalache Petrescu, V. Nedelcu Gâscă, Vasile și M. Sotirescu, Petre Uzum Toma și alții, alături de reprezentantul guvernului român și de consulul francez.

Cu multe ore înaintea sosirii vapoarelor, mii de oameni împânziseră cheiurile Dunării și străzile principale. Atmosfera care domnea în oraș era de mare sărbătoare.



Strada Sf. Nicolae (azi Progresului) cu arcul de triumf, pe sub care au trecut trupele române, în drumul lor spre Catedrala Sf. Nicolae

Cei aproximativ 3000 de dorobanți și tunari români, conduși de generalul Gh. Anghelescu, au debarcat la orele 15 „în sunetul muzicilor militare, a bubuiturilor tunurilor de pe vasele de război, a sunete-

lor clopotelor de la biserici și a strigătelor de urale nesfârșite ale mulțimii de pe cheiuri și străzi.”

Cel mai vârstnic dintre fruntașii tulcenii – Costache Boambă a oferit generalului tradiționala pâine și sare. S-a înălțat steagul românesc pe clădirea “Konakului” – fostul sediu al Sandgeac-beilor, iar trupele au trecut pe sub cele trei mari arcuri de triumf ale românilor, unul în port și celelalte două pe traseul spre Catedrala Sf. Nicolae, dar și pe sub cele ridicate de comunitățile greacă, evreiască și bulgară.

De la balconul acestei case aflate pe str. Babadag și aparținând lui Avram Ellman, cel mai înstărit comerciant al orașului la vremea aceea, Generalul Anghelescu a primit defilarea armatei române. În casa Ellman a fost găzduit însuși regele Carol I, prezent la Tulcea în octombrie 1879.



Tulcea sub administrație românească

... orașul se dezvoltă, se extinde, crește numărul de locuitori, se ridică edificii publice și particulare importante, se înfrumusețează cu monumente și statui și se pun bazele industriei locale.



Monumentul Independenței, năzuință din 1879 a tulcenilor, când a fost pusă piatra de temelie, dar inaugurat, după multe peripeții, abia 19 ani mai târziu.

Ridicarea monumentului este impulsionată de înființarea

Ligii pentru propășirea Dobrogei în 1896 și de strădaniile inimosului prefect de Tulcea, poetul Ioan Nenițescu.

Execuția a fost încredințată sculptorului român Giorgio Vasilescu, care a primit toată libertatea de concepție; el a proiectat monumentul sub forma pe care o vedem astăzi: un obelisc de granit de 22 de metri, având la bază statuia unui dorobanț, gata să sune din goarnă și a unui vultur cu aripile desfăcute, element principal al stemei Țării Românești, simbol al curajului și hotărârii.

Întregul monument costă 100 000 lei, bani strânși prin colectă publică de către membrii Ligii, care au organizat serbări și au lansat liste de subscripții. Comitetul de inițiativă a trebuit

să se ocupe și de eliberarea locului de pe Colnicul Hora, ocupat de câteva mori, al căror proprietar nu vroia în ruptul capului să le dărâme.

Giorgio Vasilescu se apucă de treabă în toamna lui 1897, în atelierele din Milano și Veneția, dar nu apucă să finalizeze întregul monument, căci în noiembrie 1898 moare neașteptat. Monumentul este terminat abia doi ani mai târziu de către sculptorul Constantin Bălăcescu, conform planurilor.

Cele trei piese sunt așezate pe postamentul lor pe rând, la intervale mari de timp între ele și vor aștepta inaugurarea oficială în prezența familiei regale până la 2 mai 1904.

Inaugurarea Monumentului în prezența regelui Carol I și a reginei Elisabeta la 2 Mai 1904. La inaugurare, primarul orașului, N. Comișan se adresa înalților oaspeți astfel:

“O dorință a Majestății Voastre a fost îndeplinită: Falnicul Monument al reanexării Dobrogei s-a înălțat pe acea stâncă frumoasă desemnată de Majestatea Voastră. El va vorbi posterității de vitejia dorobanțului și a marelui Căpitan, Gloriosul nostru rege (...)”





Intersecția străzii Isaccei cu fosta stradă Regina Elisabeta (azi Slt. Corneliu Gavrilov), care se prelungea până la Dunăre (azi aproximativ intersecția străzii Isaccea cu str. Unirii). În imagine imobilul cu etaj construit în 1907 de Teodor Flamaropol, devenit apoi proprietatea lui Constantin Motomancea, directorul Liceului "Spiru Haret"; la parter a funcționat sediul Băncii de Scont între 1911 și 1922.

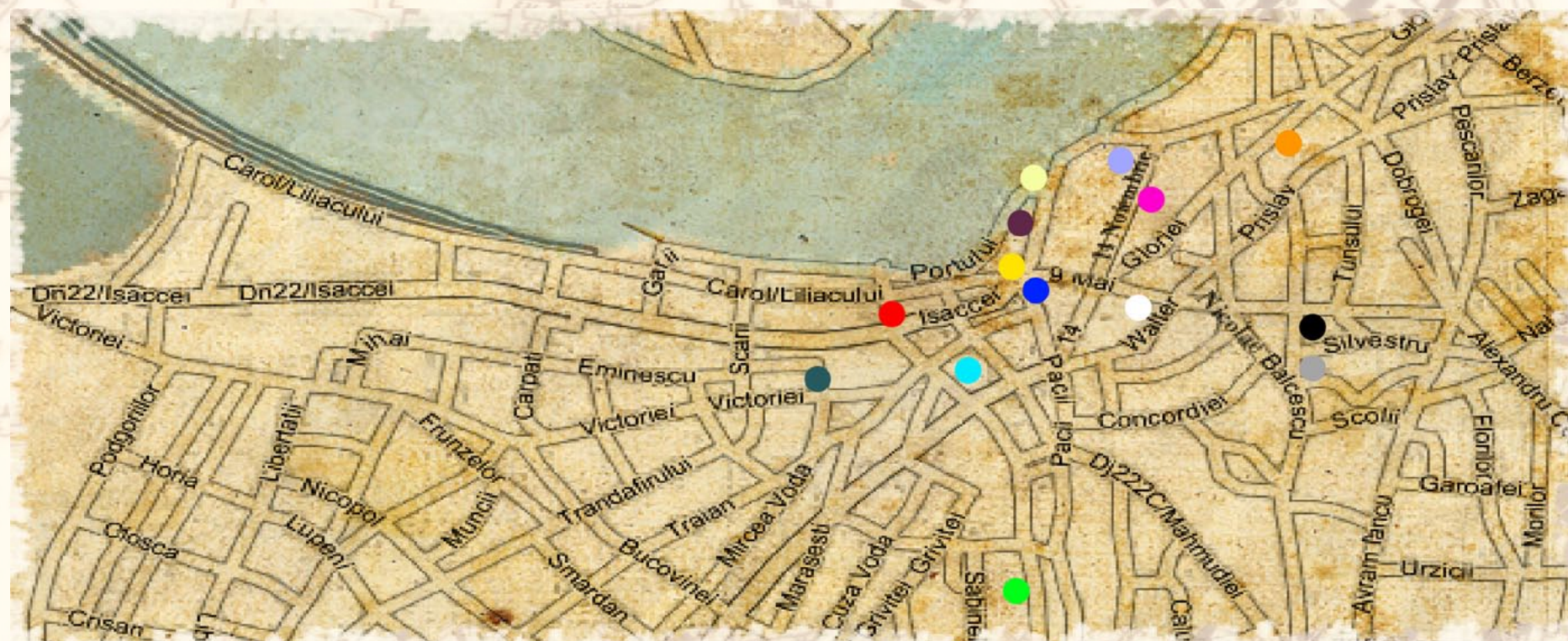
Monumentul lui Mircea cel Bătrân, realizat între 1899 – 1901 și inaugurat în 1903 în locul numit până în 1947 Piața Mircea (azi piațeta de la Hotelul Delta).

Socul de 5 m era format din blocuri de granit, iar statuia din bronz înaltă de 4 m, orientată spre Dunăre, îl înfățișa pe domnitor în armură de luptă cu buzduganul ridicat și sabia încinsă la brâu. La bază erau doi lei - simbol al apartenenței Dobrogei la Provincia Dacia, care țineau sub labe trofee obținute de Mircea de la dușmani. Întreg ansamblul era înconjurat de opt coloane legate între ele cu lanțuri de fier.

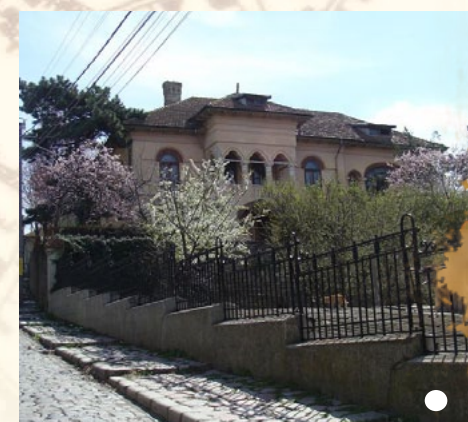
Monumentul a fost realizat de sculptorul Constantin Bălăcescu, în perioada când definitivă Monumentul Independenței. Bani au fost strânși tot prin colectă publică, dar ansamblul a costat ceva mai mult decât cel al Independenței.



Palatul Pescărilor Statului - unul dintre edificiile publice cu care se înfrumusețează Tulcea în timpul administrației românești, fiind construit între 1910 – 1914 pe terenul primăriei, care în schimbul Lacului Ciuperca l-a donat Ministerului Agriculturii și Domeniilor. Se pare că a fost construit din contribuțiile financiare ale pescarilor din deltă. În fața Palatului – Piața "Mircea" cu statuia domnitorului Mircea cel Bătrân



Casa senatorului Nicolae Georgescu – Tulcea, construită în 1866, o casă tipică pentru Tulcea de altădată, cu parter și etaj, balcon din fier forjat și acoperiș cu olane.



Casa lui Alexandru Calafateanu, profesor la Liceul Spiru Haret, construită în perioada 1900 – 1915, devenită ulterior sediu pentru Muzeul de Etnografie și Artă Populară.

Bustul lui Ioan Nenițescu, din fosta Grădină Publică a orașului, inaugurat în 1911. Om de cultură și talentat poet, Ioan Nenițescu a fost prefect al județului Tulcea între 1897 – 1900, preocupându-se îndeosebi de dezvoltarea culturală a județului. A întemeiat zeci de școli în deltă, a pus bazele unei tipografii și librării în Tulcea și s-a preocupat în mod deosebit de ridicarea Monumentului Independenței.



Minaretul geamiei Azizzie reconstruit în 1897, cu fonduri din partea Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice.



Colegiul Dobrogean "Spiru Haret",

fostul Gimnaziu real de băieți, prima școală secundară românească din Dobrogea, care își deschide cursurile la 14 noiembrie 1883. Până în 1928 va funcționa într-un local impropriu, în fosta proprietate a Pașei Ahmed Resim. Noul sediu al

liceului se construiește între anii 1902 – 1920. Între anii 1903 – 1941 va purta numele de "Principele Carol", iar din 1971 i se atribuie numele ilustrului matematician și ministru al învățământului.

Cățiva dintre primii profesorii ai Liceului "Spiru Haret"



Alexandru Calafateanu



Grigore Musculiu



Constantin Motomanca



Constantin Moisil

Cele mai vechi clădiri de școală din Tulcea, construite în 1893 și 1902, care acum formează Școala "Nifon Bălășescu" (după numele patriotului ardelean care a "păstorit" școlile românești din nordul Dobrogei, în calitatea sa de "director" - inspector)



Spitalul Vechi de pe str. Gloriei construit drept sediu pentru prima Școală Secundară de fete din Tulcea, Liceul "Principesa Ileana", înființată în 1897, prin străduința inimosului prefect Ioan Nenițescu. Tot aici a funcționat prin anii 50 Școala Piscicolă.



Industria locală

Fosta Cameră de Comerț și Industrie, înființată la 8 ianuarie 1909, unde își va desfășura activitatea și prima Bursă de Cereale



Clădire construită în 1905 de primarul de atunci al Tulcei, Ștefan Borș, care va fi cumpărată în 1921 de către Banca Dunărea. În prezent clădirea deservește Ministerul Apărării Naționale



Fostul sediu al Băncii Românești, construit în 1896, în prezent Casa Armatei



Fabrica de pielărie „Talpa”

de pe str. Portului nr. 38, înființată în 1889 de frații Prodanof, Nicola și Vasile. Ulterior fabricile au fost mutate în București, formând binecunoscutele fabrici Dâmbovița și Talpa, devenită Pionierul. Fabricile au mers bine și au avut succes pentru că au prins perioada de război, când au produs masiv pentru armata română.

Împreună cu fabrica de cherestea a lui Alexe Avramide, situată pe malul Lacului Ciuperca, acolo unde a funcționat și Moara „Avramide”, au fost cele mai reprezentative pentru industria orașului Tulcea.

Sacagiii și uzina de apă

Până în pragul Primului Război Mondial, Tulcea e lipsită de apă potabilă. Cei care aprovizionau orașul cu apă erau negustorii de apă sau sacagiii. Numele le venea de la „saca” sau butoiul așezat pe o căruță cu două roți în care transportau apa luată direct din Dunăre. Apa, vândută cu 5 bani căldarea, era binețles tulbure și gospodinele o limpezeau cu o bucată de piatră acră.

Două erau locurile de unde sacagiii se aprovizionau: în dreptul actualei gări de călători și în dreptul geamiei, locuri cunoscute drept Vadul Sacagiilor.

Sacaua trebuia să fie tot timpul plină, pentru că la incendii sacagiii erau obligați să intervină, alături de pompieri și pentru asta erau scutiți de impozite.

Tulcenii țin minte sacagii ca moș Trofim, moș Gheorghe Sarinasufleanu și turcul Omer pentru vrednicia și priceperea lor la stinsul incendiilor. Uzina de apă a orașului ce intră în funcțiune pe la 1916 duce la dispariția meseriei pitorești a sacagiilor

Primul proiect de alimentare cu apă a orașului a fost făcut prin 1897, dar amânat din lipsă de fonduri, apoi reluat și îmbunătățit în 1911 de ing. Ghermani Dionisi și finalizat parțial prin 1913.



Prin războaie și după

Doar Delta Dunării rămâne liberă

În 1916, Tulcea, ca și o bună parte a Dobrogei, era ocupată de trupele inamice. Singurul teritoriu dobrogean care a reușit să rămână liber până la sfârșitul războiului a fost regiunea Deltei Dunării, unde se va retrage o bună parte a populației civile, armata și autoritățile.

Era vital pentru armata română din Moldova ca Delta Dunării să rămână a românilor, căci așa se putea aproviziona cu grâul încărcat la Chilia Veche și cărat cu șlepurile în sus pe Dunăre și Prut. Așa că armata română va bara gura canalului Sulina și va amplasa baterii în jurul Sulinei, zădărniciind planurile nemților, care nu vor reuși decât să ia prizonieră mica garnizoană de pe Insula Șerpilor.

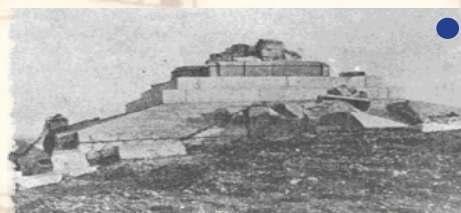
Tulcea, sub ocupație inamică

Orașul nostru a avut multe de îndurat în timpul Primului Război Mondial, căci ocupanții străini ai Tulcei au încercat să distrugă tot ce amintea de cultura și civilizația românească.

Ziarele se tipăreau în limba bulgară, la școli se predă în bulgară, limba română fiind interzisă în relațiile cu noile autorități și chiar și în biserici.

Un adevărat război se va

declanșa împotriva monumentelor istorice. Ce se putea folosi, adică piesele de bronz din Monumentul Independenței și statuia lui Mircea, a fost luat de ocupanți, iar restul, postamentele, distruse. Bustul fostului prefect, Ioan Nenițescu – aruncat în Dunăre. Catedrala orașului, împodobită cu atâta trudă de enoriași, jefuită de icoane și odoare, lăsată în paragină.



Monumentul Independenței și cel al lui Mircea cel Bătrân distruse de inamici în 1916



Tulcea după război

Când în noiembrie 1918, autoritățile române se reîntorc în Tulcea, găsesc orașul într-o stare de necunoscut. Peste tot parapeturi, tranșee, sârmă ghimpată, clădiri distruse, avariate.

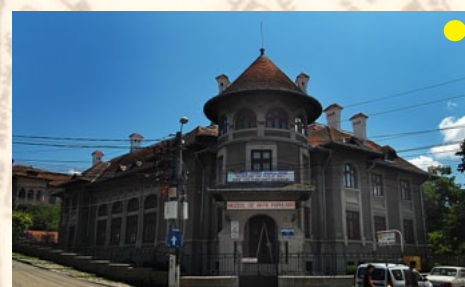
Începe o vastă campanie de refacere a orașului, de reconstruire a clădirilor avariate, dar și de ridicare a altor edificii noi. Primarul Grigore Musculiu în însemnările sale nota că

“s-au dărâmat ruinele din str. Carol – port (...) pe locul acestor ruine s-au amenajat mesele berăriilor și cofetăriilor și se aud muzici și orchestre.”

Școala Normală de învățători din Tulcea, înființată în 1919, primul ei director fiind profesorul Constantin Motomancea, ulterior profesor și director la Liceul “Principele Carol” din Tulcea. Inițial adăpostită în fostul gimnaziu bulgar, școala normală se mută în cazarma Regimentului 10 vânători “Lt. Col. Lolescu” (în zona de azi a Poliției de Frontieră, după calea ferată), cedată de Ministerul de Război pe 20 de ani, în schimbul reparațiilor necesare.



Fostul sediu al Băncii Naționale a României (în prezent Muzeul de Etnografie și Artă Populară), construit între anii 1924 – 1928



Sediul Băncii de Scont, un frumos imobil construit după război în Piața Mircea, la capătul străzilor Isacei și Carol (naționalizat în 1950 și demolat în 1964)

Școala Primară nr. 3 mixtă construită între anii 1906 - 1908 (astăzi Seminarul Teologic) a fost refăcută după război împreună cu alte numeroase sedii de școli și cu Palatul Primăriei.



Grădina publică (numită de-a lungul timpului Parcul Carmen Sylva, apoi Parcul Mircea, iar în prezent redusă la spațiul verde din fața Muzeului de Artă) cu centrul cultural – administrativ al orașului conturat de clădirile Prefecturii județului Tulcea, Palatului Pescărilor Statului (pe partea stângă) și Banca de Scont pe partea dreaptă.





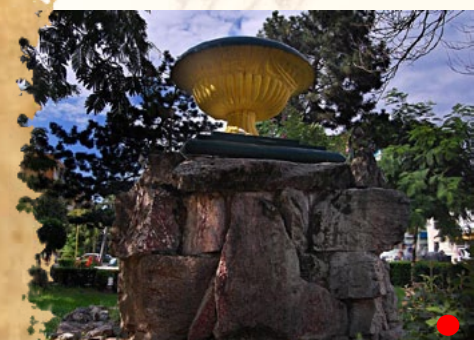
titulatură păstrată până în zilele noastre. La bordul ei au urcat personalități precum generalul Von Mackensen, Gheorghe Gheorghiu-Dej, Nichita Hrușciov și alții.

Nava cu zbaturi „Republica”, găzduită din 2003 în portul Tulcea este ultimul vas de război cu aburi, un valoros bun cultural de importanță tehnică.

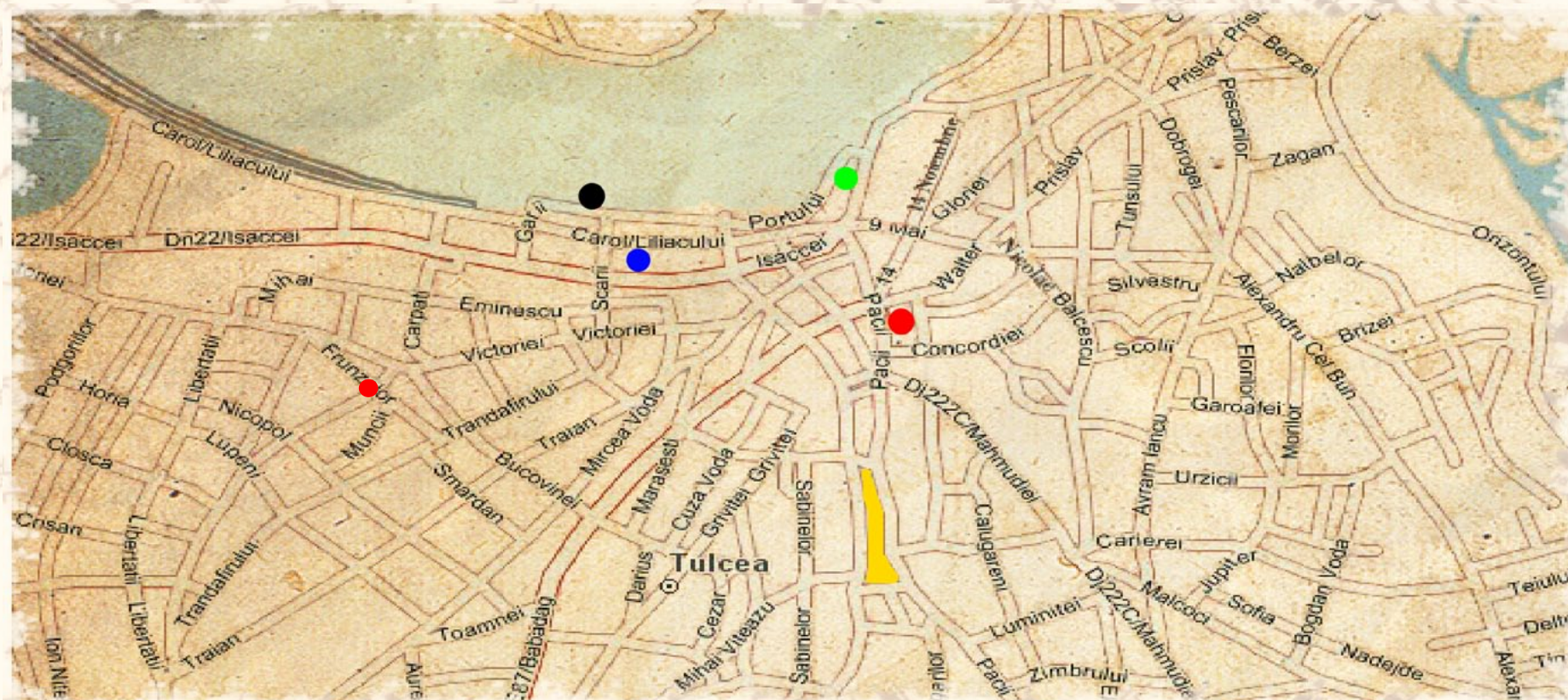
Nava este construită în 1903 în Șantierul naval din Linz, Austria și preluată de statul român de la austrieci după primul război mondial în contul despăgubirilor de război.

E implicată în luptele de pe Dunăre din timpul celui de-al Doilea Război Mondial, ca și navă de comandament a Marinei Militare,

După 1924 se reamenajează vechiul parc din fața bisericii Sf. Gheorghe, (pe timpul stăpânirii turcești a fost grădină publică cu fanfară turcească, până a fost distrusă de o ploaie torențială, care a adus aluviuni de pe dealuri), fiind transformat în obor de vite, iar din 1948 transformat iarăși în parc (Parcul Leningrad). În imagine **fostul Parc Leningrad** privit dinspre Biserica Rusească.



Fântâna arteziană din micul părculeț de pe str. Păcii (între străzile Banatului și Concordiei) păstrează ultima decorațiune care înfrumuseța cândva fostul Parc Leningrad (precum se vede în imaginea veche). Soclul pe care e înălțată în prezent, format din bucăți de granit, a aparținut statuii lui Mircea cel Bătrân, cea care a fost luată de ocupanții străini ai Tulcei din fața Palatului Pescăriilor.



Pe locul din fosta Grădină Publică unde era amplasat bustul lui Ioan Nenițescu, (distrus în timpul războiului) se inaugurează la 1923 **statuia lui Spiru C. Haret**, pe soclul căreia era scris:

*„Lui Spiru Haret
– Dobrogea
recunoscătoare.”*

Din 1940 bustul e mutat într-un parc amenajat pe locul fostei băi turcești, între străzile 14 Noiembrie și Gloriei, unde există și azi.



Stâlp de înaltă tensiune în Tulcea. Orașul începe să fie alimentat cu energie electrică din 1926, când Primăria încheie un contract cu Uzinele din Reșița. Până atunci lumina în orașul Tulcea era dată de lămpile de gaz suspendate în felinare pe stâlpi sau pe case, de care se îngrijeau bătrânii lampagii.



Cinema Select de pe strada Isaccea, construit în 1932, inițial cu intrare din str. Gării, de către Johan Scultety, de origine cehă, în asociație cu comerciantul evreu Faimblat. În scurt timp, cinematograful sonor, cu scenă și mult mai spațios, rămâne fără rival în producția de spectacole pentru tulcenii. După reparațiile ce au urmat cutremurului din 1977, intrarea este mutată spre str. Isaccea, o arteră comercială, care atrăgea mai mulți spectatori și scena este desființată. La naționalizare, în 1948, cinematograful este botezat „7 noiembrie”. Ca fapt divers, Tulcea a cunoscut primul aparat de proiecție cinematografică în 1910, adus fiind de italianul Ricardo Biava.





Din tot **Monumentul Independenței** distrus în timpul războiului, fondurile bănești au ajuns doar pentru refacerea în 1935 a acestui obelisc de granit, urmând ca celelalte piese să fie adăugate mult mai târziu și întreg monumentul reinaugurat la 9 mai 1977.

În anul 1940, odată cu răpirea Basarabiei de către Uniunea Sovietică, a fost adusă de la Ismail statuia regelui **Ferdinand I** și montată pentru scurtă vreme pe soclul fostei statui a lui **Mircea cel Bătrân**. În planul secund se poate observa pe fațada Palatului Pescărilor imaginea Arhanghelului **Mihail**, simbolul legionarilor.



Tulcea văzută de pe Dealul Taberei spre Dealul Monumentului. Orașul își pierde poziția pe care a avut-o până în război în favoarea Constanței, aflată în plină dezvoltare. Tulcea rămâne un orașel cu venituri bugetare reduse, până la transformarea sa în reședință de județ în 1968.



Fosta Casă a Sănătății de pe str. slt. **Gavrilov Corneliu**, care includea un dispensar, o policlinică și o baie comună, construită din inițiativa particulară a lui **Mihail Moruzov** și cu sprijinul primăriei. Lucrările debutează în primăvara lui 1940 și finalizate o parte în 1945, o parte în 1956.



Halele comunale sau **Macelariile** de altădată ale orașului (în fotografie și în litografia lui **Constantin Găvenea**), ridicate în anii 1940 – 1943 pe locul de azi al Primăriei și Prefecturii, după planurile arhitectului tulcean **Gh. Brătescu**, ajutor de primar la vremea aceea.



Deși începută imediat după primul război mondial, **linia de cale ferată** a unit Tulcea de restul țării abia din 1940



Școala Primară nr. 2 de fete, actualul **Liceu de Artă**



Cine a fost **Mihail Moruzov**?

Fiu al preotului **Nicolae Moruzov**, născut în 1887 la Tulcea, **Mihail Moruzov** este considerat întemeietorul Serviciului Secret de Informații din România.

Și-a început activitatea pe când era încă elev, când în anul 1907 a descoperit un complot al iredentiștilor bulgari, adunați în Biserica Sf. Gheorghe, el fiind ascuns în altar și a prezentat un raport Biroului de Informații al armatei române. Apoi în timpul războiului din 1916 – 1918, aflat în Serviciul de Informații al armatei, a descoperit și zădărnicit comploturile armatei ruse, fiind decorat pentru actele sale cu ordinul “**Coroana României**”.

În 1917 **Mihail Moru-**

zov va înființa în Delta Dunării Serviciul Special de Siguranță, iar din 1925 va deveni creatorul și conducătorul de necontestat al Serviciului Secret de Informații din România. Moare



în septembrie 1940, ucis de legionari în închisoarea de la Jilava.

A rămas în memoria colectivă și pentru opera sa civică. **Moruzov** a construit școli, dispensare, cișmeaua de la Valea Teilor, complexul “**La Strejărie**” de lângă Mănăstirea Cocos, cele patru clădiri monumentale din Zebil, fântâna de la Alba, chiliile Mănăstirii Saon, etc.

În Tulcea a ridicat vila din marginea de vest a orașului, cea rezervată până în 1989 cuplului **Ceaușescu**, Casa de Sănătate din Piața Nouă și i se atribuie meritul pentru construirea actualului **Liceu de Artă** (fostă Școală de Fete) și pentru contribuția sa la ridicarea Bisericii Ruse și a casei parohiale.

Sistematizarea comunistă

Ca și alte orașe din România, Tulcea a cunoscut efectul măsurilor de sistematizare din perioada comunistă. Cel mai afectat a fost centrul vechi, care a fost demolat, redus la câteva părticele izolate. Este drept că foarte multe clădiri vechi deveniseră insalubre, poate și datorită locului altădată inundabil pe care au fost ridicate, dar odată cu ele au căzut și clădiri trainice, valoroase.

Rând pe rând au cunoscut transformarea străzile Isacței, Gării, Păcii, 23 August, Babadag. În locul străduțelor mici cu case vechi, specifice, s-au înălțat ansambluri de blocuri și artere noi, care domină astăzi centrul orașului.



Primul bloc construit în orașul Tulcea – cel de pe str. Păcii, între Banatului și Concordiei, surprins în litografie de Constantin Găvănea

Zona Piața Veche a orașului, pentru a cărei amenajare au fost demolate opt imobile insalubre de pe str. Isacței, primele măsuri de sistematizare din orașul Tulcea luate în 1949 în baza articolului 34 din Legea sanitară.



Elanul muncitoresc pentru instaurarea noului în vechiul centru al orașului. Primul plan de sistematizare a centrului orașului a fost întocmit în 1949 de un colectiv de arhitecți de la Institutul de Proiectări din Departamentul Gospodăririi și Industriei Locale, în frunte cu conducătorul arhitect Cristescu Epaminonda, din cadrul Sfatului Popular Raion Tulcea.



Ansamblul „Sub Coloane” cu puțin timp înainte de demolare și cum arăta în reconstituire în chenar. Deși era monument istoric din 1955, ansamblul a fost declarat din Lista Monumentelor Istorice prin Dispoziția Consiliului de Miniștri nr. 22 pe 1963 și demolat în același an.

Dispariția coloanelor, în același timp cu zona str. Păcii până în str. Mahmudiei și 23 August (Slt. Gavrilov Corneliu) – între Griviței și Dunăre, a făcut parte din următoarele etape din planul de sistematizare.



Case de pe strada Babadag, dispărute pentru totdeauna, ca urmare a sistematizării străzii începute în anul 1970, cea care a marcat desăvârșirea „creației urbanistice socialiste” pentru orașul Tulcea

Așa arăta cândva str. Gării de azi: fosta stradă Carol surprinsă în intersecția cu str. Regina Elisabeta (prin zona fântânilor arteziene de astăzi dinspre faleză, unde se oprește în prezent str. Gării). Alături de str. Isacței și Piața Republicii, str. Gării, cu hotelurile și magazinele de pe faleză, a fost printre primele străzi vizate de planul de sistematizare a orașului.



S

trăzi dispărute, străzi întrerupte

Sistematizarea comunistă a trasat bulevarde și străzi cu blocuri noi peste centrul vechi al orașului. Rezultatul: străzi din Tulcea de altădată dispărute pentru totdeauna, iar pentru cele rămase o configurație anormală – retezate sau întrerupte de blocuri postate transversal. Astfel construirea centrului civic a retezat strada 23 August (fosta Regina Elisabeta și actuala Corneliu Gavrilov), a întrerupt nefiresc str. Cuza Vodă, a făcut să dispară străzile Cojocari și Mihail Kogălniceanu, a ciuntit str. Progresului (fosta Sf. Nicolae) și str. 7 noiembrie (fosta Ștefan cel Mare). La fel sistematizarea străzii Isaccea a atras după sine suspendarea străduțelor care veneau dinspre Dealul Comorovca spre Dunăre, precum Decebal, Scării, etc.



Atâta ține **str. Cuza Vodă**: pornește din str. Frumoasei, din spatele Complexului Belvedere din Piața Civică, dar se oprește brusc după câțiva metrii, pentru a face loc blocurilor situate transversal de pe strada Dobrogeanu-Gherea, după care își reia traseul original, în pantă pe Dealul Babadagului



Casa Bertei Schuffer, rămasă stingheră printre blocuri, cândva marca intersecția străzilor Cuza-Vodă cu Mihail Kogălniceanu (ultima dispărută complet din peisajul tulcean)



Biserica Rusească și Casa Parohială, construită în anii 1940 – 1941, privesc dinspre Piața Nouă și noua înfățișare a zonei, cu blocuri, dincolo de care abia se mai zăresc turlele Bisericii Rusești



Imagine din timpul „sistemizării” străzii Păcii, în zona Pieței Noi. În stânga -fostul parc Leningrad, pe întinderea căruia astăzi se află Piața Nouă cu părculețul din fața ei; pe fundal se poate observa capătul dinspre str. Păcii al ansamblului „Coloanele turcești”



Str. Carol (actualmente Gării) privită spre Piața Mircea (ulterior devenită Republicii, cea din fața Palatului Pescărilor), unde se intersecta cu str. Isacei și str. Basarabilor (azi Păcii)



Înfățișarea de astăzi a **străzii Gării**, care se oprește
brusc în fața parcului din preajma Hotelului Delta și
care nu mai amintește deloc de pitoreasca stradă
Carol.



Trei clădiri din Tulcea de altădată, rămase ca o insulă înconjurată de blocuri – **intersecția fostelor străzi Sf. Nicolae (Progresului) cu Ștefan cel Mare (7 Noiembrie).**

Strada Scării, poate cea mai scurtă stradă din Tulcea, aflată între str. Victoriei și str. Mihai Eminescu, retezată în urma sistematizării suferite de Str. Isaccea.



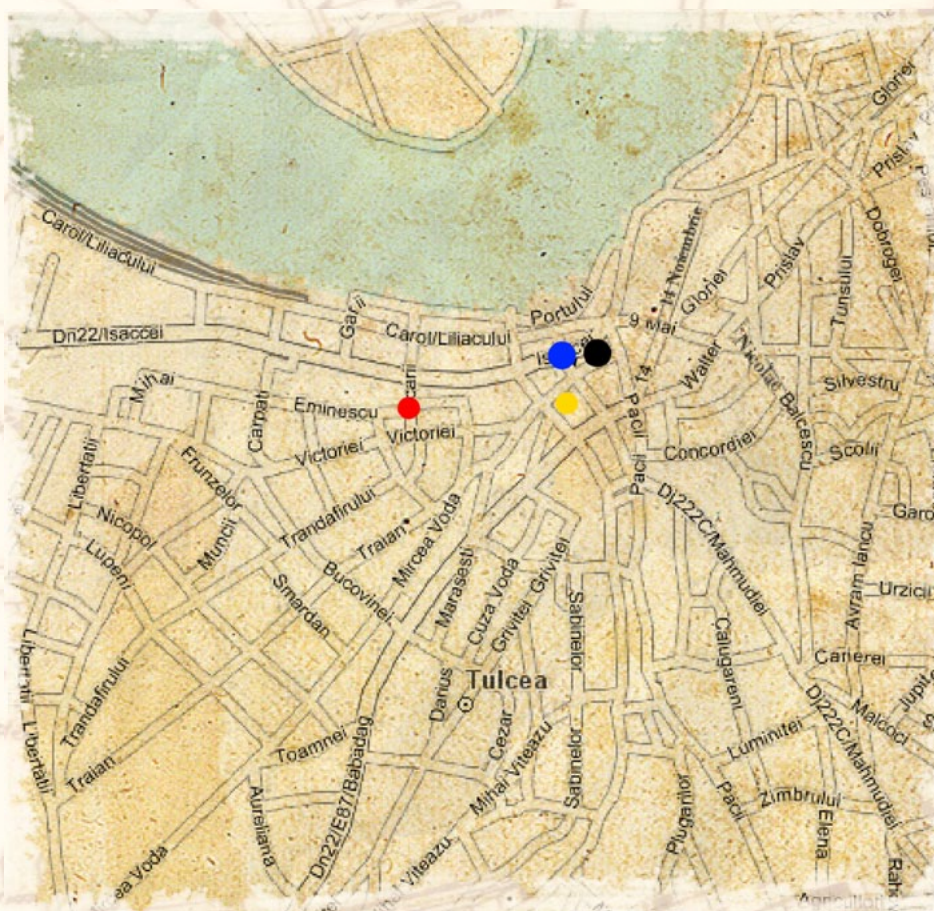
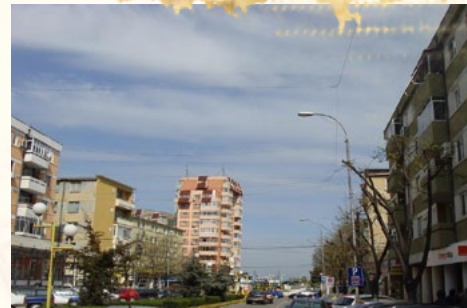
Str. Scării privită dinspre str. Isaccea; se continua spre Dunăre cu str. Vămii



Aceeași clădire, cândva sediul Corpului de Grăniceri Tulcea, pitită în prezent în spatele blocurilor de pe str. Isaccea



Str. Slt. Gavrilov Corneliu – fosta Regina Elisabeta, nu se oprea, precum astăzi în str. Dobrogeanu Gherea, ci se continua până la Dunăre, intersectând pe rând străzile Griviței, Babadag, Sf. Nicolae, Isaccea și Carol. Situația de azi de străzii e datorată centrului civic proiectat pe traseul străzii spre Dunăre. În imaginea veche – intersecția cu str. Isaccea, iar în cea nouă, cum arată aceeași zonă în prezent.



Strada Sf. Nicolae, cu clădirea Faimblat pe partea dreaptă, înainte și după construirea blocurilor de pe str. Unirii, care a întrerupt nefiresc strada ce pornea din str. Păcii și ajungea la Catedrala Sf. Nicolae.



Case care plâng

Sub această titulatură am inclus casele și clădirile publice și private care mai amintesc de Tulcea de altădată și care se găsesc în prezent într-o situație de degradare, de uitare și de nevalorificare. Unele au făcut cândva parte din centrul vechi al orașului, altele le mai găsim prin fostele mahalale ale orașului. Foarte puține își păstrează înfățișarea de odinioară. Cele mai multe sunt modificate: modernizate, cu ferestre și uși zidite sau înlocuite, corpuri și anexe adăugate, balcoane și decorațiuni înlăturate. Casele și clădirile de mai jos reprezintă doar câteva exemple, care vin să surprindă situația nefericită în care se găsește ceea ce a mai rămas din Tulcea de odinioară.



Str. Progresului (în spate la Visa) cu clădirea din ultimul plan, care a aparținut comerciantului grec Ilia Lichiardopol, construită între anii 1860 – 1870. Clădirii i se atribuie o importanță istorică deosebită – locul în care s-au semnat actele de preluare a Dobrogei de către România în noiembrie 1878.



Datorită construcției moderne ridicate în imediata apropiere, clădirea se află în stare avansată de degradare și în pericol de a se prăbuși.



În prim plan, clădirea în stil „Empire” de pe str. Progresului, construită prin 1870 – 1875, care a aparținut din 1929 profesorului Constantin Motomancea, director al Liceului „Principele Carol” – actualul Colegiu Dobrogean. În planul secund **casa Lichiardopol** cu clădirea modernă ridicată în imediata apropiere.





Casa veche din cartierul grecesc, situată pe Str. Buna Vestire, vis-a-vis de Biserica Grecească, alături de care se înalță o construcție modernă.



Una dintre puținele case care au rămas în Tulcea cu pereți acoperiți la exterior cu lemn, pe str. Victoriei



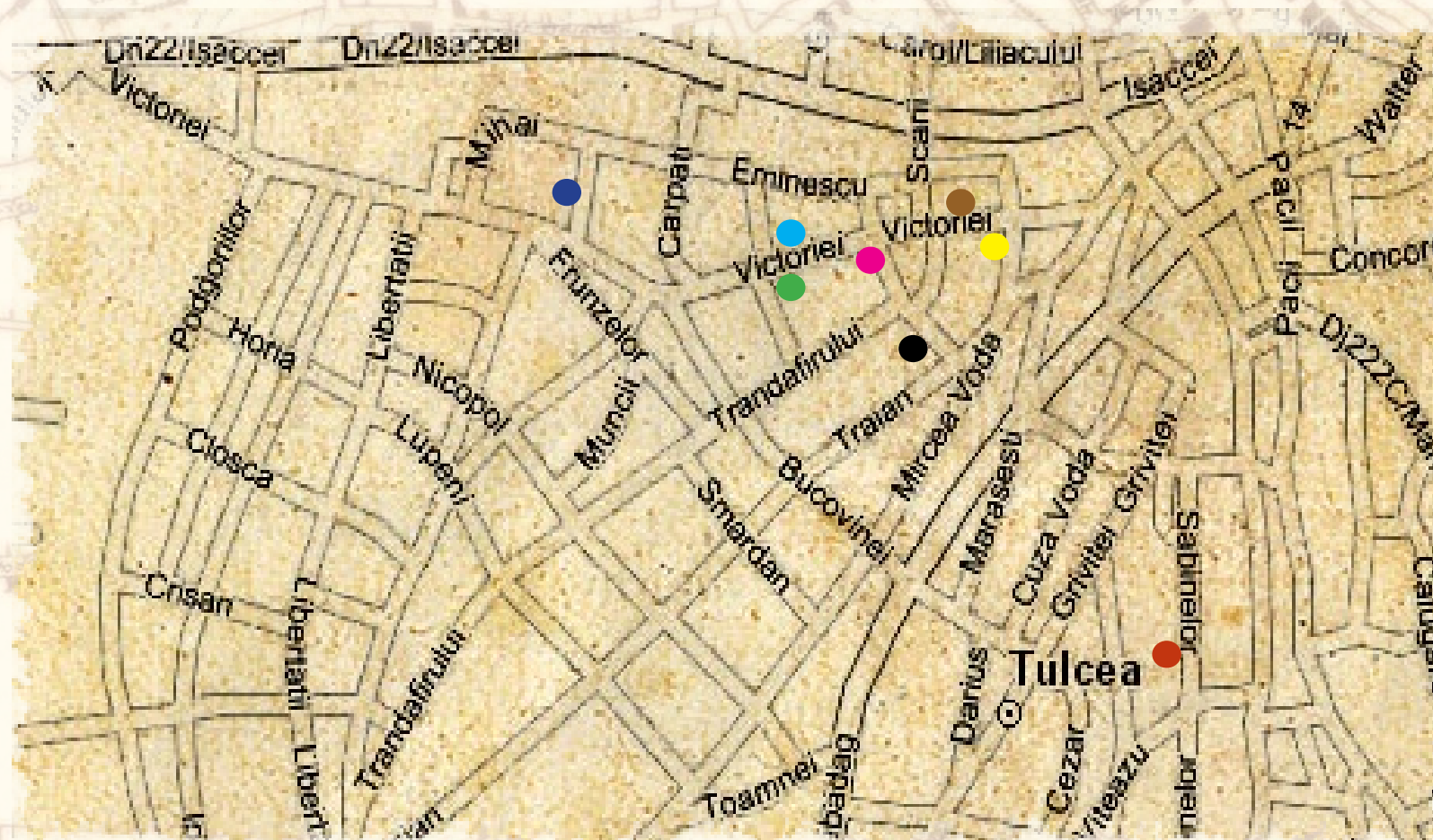
Casa Antipas de pe str. Buna Vestire, colț cu Victoriei



Fosta proprietate a lui Mihail Stalidi și Gh. Barberschi, ultimul repatriat în 1940



Casa biologului german August Reitech, care a organizat aici primul muzeu de științe naturale



Casa "Castel" de pe strada Deflin, aflată în prezent într-un stadiu avansat de degradare.

Casa de pe str. Decebal colț cu Victoriei – se pare cea mai veche casă din oraș.

Casa armatorului grec Dimitriu Nicolae de pe Victoriei, 52, construită în 1901

Casa Popovici, fostă Cambizis, de pe Str. Victoriei



Starea actuală în care se găsește **fostul Consulat Turcesc** de pe Str. Gloriei, nr.12 cunoscut de tulcenii mai ales sub denumirea de Bufetul „Cireșica” și cum arăta cândva întreaga zonă de est a orașului în care este situată această clădire.



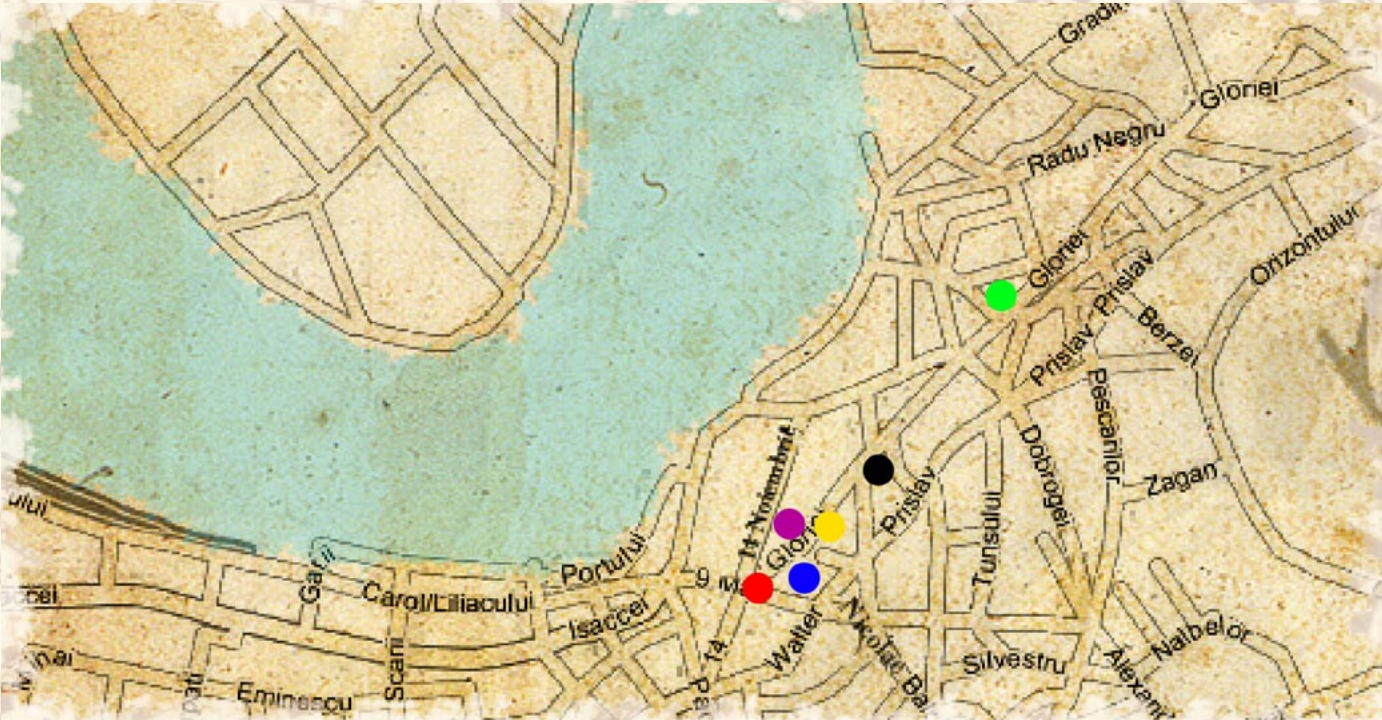
Strada Gloriei cu clădirea de la nr. 3 - sediul Partidului Conservator între 1893 – 1916 și starea actuală a clădirilor



Strada 9 Mai, cu clădirile fostei Bănci Naționale și casa Calafateanu pe partea dreapta și fostul Consulat Austriac pe partea stângă



Clădire de pe str. Gloriei, construită între 1925 – 1930, unul dintre puținele exemple de arhitectură cu influențe cubiste din Tulcea, care a suferit numeroase modificări de la forma originală



Veche casă de pe strada Gloriei; în prezent aflată în plin proces de dispariție

Casa Elvețiană, fostul sediu al Consulatului Austriac din Tulcea, un exemplu unic pentru orașul nostru de îmbinare a două stiluri arhitecturale: cel germanic și cel orășenesc dobrogean, astăzi într-o stare avansată de degradare



Bibliografie:

- *** - Ghidul diversității etnice a municipiului Tulcea, editat de Asociația Centrul European pentru Diversitate, 2008
- *** - Dobrogea, 50 de ani de viață românească, 1878 – 1928, Analele Dobrogei, vol I, II, III, Constanța, 1928
- *** - Monumente Istorice din județul Tulcea, Ministerul Culturii și Cultelor, Direcția Județeană pentru Cultură, Culte și Patrimoniul Cultural Național Tulcea, Editura Ex-Ponto, Constanța, 2007
- Baumann, Victor Henrich – Prezența elenilor la Tulcea, București, 2005
- Baumann, V.H. - Schiță privind evoluția istorică a teritoriului actual al Municipiului Tulcea, Steaua Dobrogei, 2003, an V, nr. 1 - 4
- Brătescu, Gheorghe – Tulcea, schiță urbanistică, Analele Dobrogei an IX, vol II
- Corhan, Aurora - De la Aegyssus la Tulcea, Studii, cercetări, comunicări
- Cotovu, Brutus - Biserica Sf. Nicolae. Catedrala orașului Tulcea, Analele Dobrogei, an VII, Cernăuți, 1926
- Dima, V., Munteanu, A. - Liceul Spiru C Haret Tulcea (1883 - 1983), Editura Sport Turism, București, 1983
- Găvenea, Constantin - Amintiri și imagini din Tulcea de odinioară
- Ionescu, M. D. – Dobrogea în pragul veacului al XX-lea, București, 1904
- Mateescu, T. – Permanența și continuitatea românilor în Dobrogea, București, 1979
- Mateescu, T. – Construcții navale la Tulcea înainte de 1877, Peuce IX, Tulcea, 395-400, 1984
- Postelnicu, Valentina – Tulcea de altădată, Tulcea, 2002
- Postelnicu, Valentina – Tulcea în documente de arhivă, Editura Ex-Ponto, Constanța, 2006
- Postelnicu, Valentina – Date și considerații privind industria județului Tulcea în perioada 1918 – 1948, Steaua Dobrogei
- Șerban, C, Șerban, V. - Tipologia orașelor din Dobrogea în timpul stăpânirii otomane (sec XV - XIX), Peuce VI, Tulcea, 1977
- Voicu, T., Cotovu, B., Constantinescu, P. - Monografia orașului Tulcea - Trecutul, prezentul și viitorul său, Constanța, 1928
- Vrabie, Sofia – Sfinxul Deltei. Municipiul Tulcea – Ghid turistic, Editura Harvia, Tulcea, 2005

Cuvânt înainte	3
Întinderea Tulcei de ieri și de azi	4
Tulcea sub stăpânire turcească	6
Tulcea cosmopolită	11
Administrația românească	20
Prin războaie și după	26
Sistematizarea comunistă	32
-Străzi dispărute, străzi întrerupte-	
Case care plâng	37
Bibliografie.....	42

Parteneri în proiectul „Redescoperă-ți Orașul!”

- Direcția Județeană pentru Cultură, Culte și Patrimoniul Cultural Național Tulcea
- Direcția Județeană Tulcea a Arhivelor Naționale
- Inspectoratul Școlar Județean Tulcea
- Primăria Municipiului Tulcea
- Asociația “La Drum” Tulcea
- Comunitatea Rușilor Lipoveni din România - filiala Tulcea



Acest proiect a fost finanțat cu sprijinul Comisiei Europene. Această publicație (comunicare) reflectă numai punctul de vedere al autorului și Comisia nu este responsabilă pentru eventuala utilizare a informațiilor pe care le conține.



DG Educație și cultură
Programul Tineret în acțiune